

**Анатолій Ситченко,
ORCID iD 0000-0003-3725-1893,**

доктор педагогічних наук,
професор кафедри української мови і літератури,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського,
вул. Нікольська, 24, Миколаїв, Україна
sital50mnu@gmail.com

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА ШКОЛЯРІВ У ВИКЛИКАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлюються питання практичної реалізації компетентнісного навчання української літератури. Аналізуються філософські та педагогічні напрацювання з проблеми, висвітлюються сучасні можливості модельованого навчання, важливою формою якого є освітні технології, цілком доречні у здійсненні літературної освіти.

Підвищення ефективності навчання літератури в умовах технологізованого педагогічного процесу пов'язується у дослідженні з формуванням способів розумової роботи, які дають учням змогу самостійно критично осмислювати прочитані твори, аргументовано їх інтерпретувати, не лише сприймати авторські, а й продукувати власні смисли, що робить їхні дії особистісно значущими. Наголошується процедурний аспект проблеми компетентнісного навчання літератури, спрямованого на формування знаючого та вмілого, культурного учня-читача, його ціннісних орієнтацій.

Стверджується, що особливості художньої літератури та її вивчення в школі зумовлюють позитивний вплив на рівновагу технократичного і гуманістичного чинників сучасної освіти, оскільки твори мистецтва слова мають не лише компетентнісний потенціал, а й естетичні якості та можливості, морально-етичні взірці людської поведінки.

Водночас у статті вказується на певні ризики, пов'язані з рядом труднощів, що виникають на шляху реформування сучасної школи на засадах компетентнісного підходу. Автор звертає увагу на суперечності між компетентністю і моральністю; напрацюваннями вітчизняної педагогіки і впровадженням зарубіжних моделей освіти; знаннями і вміннями та уявленнями і переконаннями; суб'єктивним досвідом школярів та їх навчальною діяльністю, що загострюють проблеми реформування школи, реалізації компетентнісного підходу, особистісно орієнтованого навчання, переконують у необхідності технологізації освіти.

Йдеться насамперед про необхідність урівноваження ділових якостей компетентного фахівця з його моральними цінностями; умови перенесення на

національний ґрунт зарубіжних освітніх ідей і проєктів; досягнення єдності знань, умінь та переконань суб'єкта діяльності; узгодження змісту компетентностей із процесом їх практичної реалізації.

Стаття розрахована на вчителів, учених та студентів.

Ключові слова: *компетентнісне навчання, літературна освіта, педагогічні ризики, навчальні технології, виклики компетентнісного навчання, технологізований розбір твору.*

Ситченко А., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2>.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Навчання літератури у реформованій середній школі здійснюється головним чином на ідеях компетентнісного навчання, покликаного сприяти розвитку й саморозвитку школярів, формуванню в них предметних і ключових компетентностей (Українська література, 2017). Подібна тенденція поширена в країнах Європейського Союзу (Локшина О. І., 2009), що є для української освіти важливим орієнтиром, закріплена в ряді нормативних документів про школу, зокрема Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2004), є концептуальною засадою реформування нової української школи (рішення Колегії МОН від 27.10.2016) та виразною тенденцією розвитку методики навчання української літератури ХХІ століття (Яценко Т. О., 2016).

Не заперечуючи необхідності компетентнісного підходу до навчання і виховання, водночас вважаємо за потрібне зазначити певні педагогічні ризики, пов'язані з його практичною реалізацією. Звертаємо увагу насамперед на суперечності між: а) глибокою компетентністю та високою моральністю, що впливає з давнього конфлікту Розуму і Добра та приводить до колізій між особою та суспільством; б) традиційними напрацюваннями вітчизняної педагогіки та перенесенням на національний ґрунт зарубіжних моделей освіти; в) знаннями і вміннями, уявленнями та переконаннями, суб'єктивним досвідом та діяльністю; г) абстрактними поняттями і статичними характеристиками компетентностей та їх практичною реалізацією в процесуальному аспекті.

Виникає потреба у збалансуванні нових вимог із можливостями та потребами шкільної молоді, урівноваженні технократичного та гуманістичного факторів сучасної освіти. Українська література, що є «свідченням високого духовного та цивілізаційного розвитку українського народу» (Українська література, 2017), сприятлива тим, що має не лише компетентнісний потенціал, а й естетичні якості, наснажені світовими та національними цінностями, морально-етичними нормами та яскравими взірцями людських типів.

Методичне забезпечення компетентнісного навчання літератури має піти далі визначення і структурування змісту літературної освіти в школі й запропонувати ефективні моделі його практичного засвоєння учнями.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Названі проблеми активно досліджуються філософами й педагогами, психологами й соціологами, а їх результати широко представлені у фахових публікаціях. Вимальовуючи становлення в умовах ринкової економіки «розумного егоїста», безумовно компетентного у своїй галузі, В. Кремень характеризує такого як «ділка», «людину без цінностей, без «душі», без «серця», і тільки культура спроможна виступити своєрідним регулятором соціальних відношень. «Необхідне підключення, – стверджує філософ, – всіх духовно-культурних важелів, апробованих людством, серед яких освіті належить одне з першочергових місць» (Кремень В. Г., с. 678. 2013). Художнє слово, яке глибоко зачіпає думки й почуття людей, служить у цьому потужним інструментом впливу на людину і суспільство.

Компетентність у навчанні, за свідченням науковців, застосовується в освітніх системах європейських країн «як характеристика результатів навчання» (Бібік Н. М., с. 408. 2008). Тобто, йдеться про готову здатність учнів до певної діяльності, що, однак, не закриває питання про методику чи технологію цієї підготовки як «у них», так і в нашій школі, а загострює його. Відтак актуалізується проблематика предметного педагогічного процесу, важливим результатом діяльності якого і має бути сформована задана компетентність.

Фаховий інтерес викликає характеристика компетентнісно-діяльнісного підходу до сучасного уроку української літератури, яку дає В. Шуляр. Методист

переконує, що компетентність формується, розвивається, поглиблюється і виявляється під час конкретної діяльності (Шуляр В. І., с. 60. 2014), чому важко заперечити. Тим більше, що вчений вказує на необхідність у цій роботі цілісної системи знань, умінь, процедур і прийнятих цінностей. Звертаємо увагу на заявлений процедурний аспект проблеми, і додамо, що цілісність системи досягається єдністю знань, регулятивів діяльності, тобто процедур, та ціннісних орієнтацій, що складає модель людської культури в принципі (Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А., 2003).

Отже, вимальовуються напрями педагогічної діяльності, спрямованої на засвоєння знань, відпрацювання способів розумової діяльності та формування в учнів відповідних ціннісних уявлень. «Компетентність, – робить висновок В. Шуляр, – це вміння та культура здійснювати певну діяльність» і вказує на основу організації цієї діяльності – відповідну теорію навчання (Шуляр В. І., с. 61-62. 2014).

Справді, саме навчання є тією майстернею, де формується компетентність. Однак В. Шуляр відповідно до свого завдання обмежився компетентнісно-діяльнісним підходом до сучасного уроку літератури, тому питання навчання як низки покроково здійснюваних операцій по засвоєнню конкретних компетенцій залишається відкритим, особливо в царині аналізу художнього твору як впливового чинника формування не лише читацьких думок і знань, а й почуттів та «серця», тобто ціннісних орієнтацій гуманістичного характеру. Втім, учений пояснює поняття педагогічної ситуації уроку і називає її структурні елементи: зміст освіти, цільові завдання для читацької діяльності та сукупність форм її організації.

Усе ж зазначимо, що «сукупний» підхід залишає сказане про педагогічну ситуацію в методичному просторі, тоді як «системний» виводить роботу на технологічний рівень синергетичного характеру та інтегрованого змісту.

Насторожує і те, що в ряді нормативних документів акцентовано увагу не стільки на знаннях, уміннях і навичках учнів як результаті навчання, скільки на рівні сформованості компетентності школярів (Шуляр В. І., 2014). Подібне протиставлення зустрічається нерідко і в усних та письмових висловлюваннях Літературна освіта школярів у викликах компетентнісного навчання

учених, вчителів та інших працівників освіти: мовляв, наголошуємо не на знаннях і вміннях, а на цінностях, забуваючи, однак, про цілісність моделі культури. Добре, що в оновленій навчальній програмі з української літератури підкреслено: «Важливими стають уміння, які допомагають учневі діяти, і знання, що необхідні для цих умінь» (Українська література, с. 4. 2017). Однак, як підкреслює Г. Костюк, знання, вміння та інші надбання «повноцінно засвоюються тільки через відповідні їм дії, операції...» (1989), тобто, навчальний процес має відповідати логіці пізнання та структурі відповідної діяльності.

Ефективним засобом діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного навчання вчені визнають саме технологізацію шкільної освіти (І. Зязюн, В. Паламарчук, В. Огнев'юк, О. Пехота, С. Сисоєва), що є ознакою розвитку як освітніх систем, так і суспільства загалом. Характеризуючи в монографічному дослідженні тенденції сучасного розвитку методики навчання української літератури, Т. Яценко підкреслює конструктивну роль педагогічної технології у власне навчальному, процесуальному аспекті, вважає її показником високої культури роботи вчителя-словесника, позитивним чинником компетентнісного навчання (Яценко Т. О., 2016).

Про здатність педагогічної технології реалізувати особистісно орієнтовану освіту завдяки опорі на поповнюваний суб'єктний досвід школярів, зокрема в царині викладання літератури, говорить А. Плігін (2003), а методику інтерсуб'єктного навчання української літератури пропонує В. Уліщенко (2011).

Учені вказують на необхідність інноваційної перебудови шкільної літературної освіти на компетентнісній основі, приділяючи належну увагу організації розвивального навчання, головним чином технологізованого.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. У шкільному процесі навчання літератури є можливість урівноважити регламентованість структурованого навчання за рахунок емоційно-логічної роботи читачів-учнів щоразу над новим літературним матеріалом, зважаючи при цьому на типовий характер і художніх образів, і літературних задач (завдань), спрямованих на їх осягнення. Організаційною системою цієї роботи має стати технологізоване

навчання, побудоване з урахуванням особливостей художнього сприймання і зосереджене на формуванні в учнів способів розумової роботи, провідних якостей особистості, насамперед читацьких компетентностей, до числа яких входять і ціннісні орієнтації. Оскільки духовність визначається як літературознавча категорія, то вона є складником читацьких компетенцій і мірилом глибини засвоєння літературного твору.

На практиці нерідко відбувається підміна понять: під знаком технології подають звичайну методику на тій підставі, що в ній визначаються компоненти: змістові й формові. Це при тому, що навчальна технологія означає певний порядок розумових дій алгоритмізованого типу. Втім, одним із ключових завдань навчання української літератури визначено саме «вироблення алгоритму прочитання художніх творів» (Українська література, с. 6. 2017). Очевидно, є потреба глибше висвітлити цю проблему.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є розвиток поняття навчальної технології та її ролі в практичній реалізації компетентнісного навчання української літератури. Основними завданнями є поглиблення понять про: а) співвідношення компетентності й моральності; б) відношення змісту компетентнісного навчання до його процесу; в) технологію як чинник якості компетентнісного навчання.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ствердження пріоритету компетентнісного підходу в освіті відбувається в руслі науково-технічної парадигми, покликаної задовольнити передусім потреби матеріального виробництва. Водночас набирає сили тенденція до гуманізації та гуманітаризації соціо-культурних процесів, особливо актуальних в освітній сфері. Забезпечуються умови для збалансування технократичного і гуманістичного підходів у всіх видах суспільної та особистої життєдіяльності.

Рівновагу між матеріальними і духовними цінностями, неперехідне значення якої підкреслюють філософи (Огнев'юк В. О., 2003) і культурологи (Подольська Є. А. та ін., 2003), важливо суттєво зміцнити. У навчанні літератури для цього є свої проблеми й можливості. Осягнення художнього твору як естетичного феномена Літературна освіта школярів у викликах компетентнісного навчання

потребує акцентуації на емоційно-чуттєвому сприйнятті прочитаного, що провокує опрацювання його більше в суб'єктивному аспекті й моралізаторському ключі. Тому вчителі й методисти говорять про «уроки-жарини», дають моральні оцінки персонажам, яких сприймають, мов живих людей. І це добре, бо саме в цьому чарівність мистецтва (вислів О. Бандури – А. С.) і привабливість уроку, за переконанням Є. Ільїна, відомого вчителя-новатора, який одверто визнав: «Так, я замінив літературознавство людинознавством».

Проте читацькі компетентності не вичерпуються почуттями, навіяними «життєвими» колізіями з творів, а передбачають формування здатності «критично і рефлексійно мислити, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські і творити власні смисли» тощо (Українська література, с. 5. 2017). Актуалізується аналіз твору саме як логічна операція, порядок виконання якої має відповідати особливостям розумової роботи. Доречно пригадати відомі чотири правила пізнання, сформульовані Р. Декартом (1989), який наголошує на структуруванні виучуваного матеріалу та пізнавальних дій, спрямованих на його опрацювання. Замість звичного «пояснення нового матеріалу» пропонується навчальна ситуація, в ході якої учні послідовно продукують вивідні знання.

Ситуація, в якій навчання відбувається впорядковано на основі структурування виучуваного матеріалу та алгоритму його опрацювання, вважається технологічним. Його практична реалізація передбачає: а) визначення змісту і структури компетентностей, які мають засвоїти школярі (за навчальною програмою), що трактується нині як стандартизація змісту освіти (Локшина О. І., 2009); б) розробку навчальних задач та орієнтовних основ дій (далі – ООД), спрямованих на їх розв'язання, що також відповідає поняттю стандартизації – обґрунтованої регламентації пізнавальної діяльності певного розумового типу. На жаль, як зауважив у «Педагогічній поемі» А. Макаренко, наше педагогічне виробництво ніколи не будувалося за технологічною логікою, а завжди відбувалося за логікою моральної проповіді. Нерідко виходить, що між педагогічним завданням і результатом його виконання учнями виникає порожнеча, не заповнена «інструктажем учителя» (вислів В. Сухомлинського – А. С.).

Завдяки виконанню належного переліку розумових дій (за алгоритмом) учні здобувають не тільки нове для себе знання, а й способи його відкриття, що підвищує рівень осмислення та засвоєння заданого матеріалу. Неодноразове виконання учнями розумових дій певного типу під час опрацювання різних художніх творів сприяє набуттю досвіду відповідної розумової роботи, що зміцнює їхні суб'єктні можливості для самостійної пізнавальної діяльності, формує в них предметні, літературні, та надпредметні, загальнонавчальні компетентності.

Оскільки існує проблема перенесення зарубіжних моделей освіти на українське поле, то варто зважити на те, що методологія технологічного навчання прийшла в українську педагогічну теорію із Європи та США і є прикладом вдалої адаптації до національних умов і завдань оновлюваної освіти, а слова ідеолога педагогічних технологій Б. Скінера про те, що навчання «потребує технології, настільки могутньої, щоб її неможливо було ігнорувати» сприймаються доречним епіграфом до цієї справи.

Перехід освітніх технологій на український ґрунт відбувався протягом багатьох десятиліть і йшов через «метод проєктів», програмоване навчання, обґрунтування розвивальних технологій у психологічній науці та розвиток їх у педагогічному напрямі, набув поширення в сучасних умовах. Такий підхід до впровадження інновацій, перевірений часом і в просторі, заслуговує на панівну роль в українській освіті. Від швидкого і повномасштабного перетворення порядку, встановленого у школах, застерігав свого часу й Р. Декарт (Декарт Р., с. 257. 1989).

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Саме технологізований розбір літературного твору сприяє поєднанню емоційно-чуттєвого сприйняття художнього тексту та його логічного опрацювання, дає змогу збагнути естетику взаємодії змісту і форми художнього образу, усвідомити єдність думок і почуттів, навіяних прочитаним.

У цій роботі важливо спиратися на такі положення: а) виконання завдання спершу за «розгорнутою» ООД та повним переліком розумових дій, необхідних для розв'язання певної навчальної задачі; б) дотримання єдності пізнавальної діяльності як у змістовому, так і формальному аспектах; в) наповнення суб'єктного досвіду

Літературна освіта школярів у викликах компетентнісного навчання

читачів-учнів як основи їх компетентнісного навчання та інтерсуб'єктної взаємодії; г) досягнення переходу літературних знань і читацьких умінь та вражень в особистісне надбання школярів; д) реалізація продуктивного навчання літератури як основи саморозвитку учнівської молоді.

Перспективним є розробка технологічних моделей вивчення всіх складних питань літературної освіти на всіх її рівнях. На зміну вчителю-методисту в нову українську школу має прийти вчитель-технолог.

Література

- Декарт Р. Основные правила метода. Соч. в 2-х т. Т. 1. Пер. с лат. и фр. / сост., ред., вступ. ст. В. В. Соколова. Москва : Мысль, 1989. С. 256–262.
- Енциклопедія освіти / НАПН; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Козлов А. В. духовність як літературознавча категорія : монографія. Київ : Акцент, 2005. 272 с.
- Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
- Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму у контексті проблем освіти. *Освітнологія* : хрестоматія : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / укл. Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. Київ : ВП «Едельвейс», 2013. С. 677–681.
- Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Богданова А. М., 2009. 404 с.
- Макаренко А. С. Педагогічна поема. Київ : Радянська школа, 1973. 508 с.
- Освітні технології : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : «А. С. К.», 2001. 256 с.
- Плигин А. А. Личностно-ориентированное образование : история и практика : монография. Москва : «КСП+», 2003. 432 с.
- Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія : навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 288 с.
- Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія. Київ : Ленвіт, 2004. 304 с.
- Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 198 с.
- Українська література. 5-9 класи : програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : МОН України, 2017. 82 с.
- Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.

Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури : монографія. Миколаїв : Ліон, 2014. 553 с.

Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2016. 360 с.

References

- Dekart, R. Osnovnye pravyla metoda. Soch. v 2-kh t. T. 1. Per. s lat. y fr. / sost., red., vstup. st. V. V. Sokolova. Moskva : Mysl, 1989. S. 256-262. [Basic rules of the method]. Op. in 2 volumes T. 1. Trans. with lat. and fr. / ed., edit., introduction. Art. VV Sokolova. Moscow: Thought, 1989. P. 256–262.
- Entsyklopediia osvity / NAPN; hol. red. V. H. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 s. [Encyclopedia of Education] / NAPN; Goal. ed. VG Kremin. Kyiv: Yurincom Inter, 2008. 1040 p
- Kozlov, A. V. Dukhovnist yak literaturoznavcha katehoriia : monohrafiia. Kyiv : Aktsent, 2005. 272 s. [Spirituality as a literary category]: monograph. Kyiv: Accent, 2005. 272 p.
- Kostiuk, H. S. Navchalno-vykhovnyi protses i psikhichni rozvytok osobystosti / za red. L. M. Prokoliienko. Kyiv : Radianska shkola, 1989. 608 s. [Educational process and mental development of the individual person] / ed. L. M. Prokolienko. Kiev: Soviet School, 1989. 608 p.
- Kremen, V. H. Filosofiia liudynotsentryzmu u konteksti problem osvity. *Osvitolohiia : khrestomatiia : navch. posibnyk dlia stud. vyshchikh navch. zakladiv* / ukl. Ohneviuk V. O., Sysoieva S. O. Kyiv : VP «Edelweis», 2013. S. 677-681. [Philosophy of human-centrism in the context of educational problems]. *Educatology: textbook: Educ. study guide for higher education. institutions / concl. Ognevyuk V. O., Sisoieva S. O.* Kyiv: Edelweiss Company, 2013. pp. 677–681.
- Lokshyna, O. I. Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druga polovyna KhKh – pochatok KhKh1 st.) : monohrafiia. Kyiv : Bohdanova A. M., 2009. 404 s. [Content of school education in the countries of the European Union: theory and practice (second half of XX - beginning of XXI centuries)]: monograph. Kyiv: Bogdanova AM, 2009. 404 p.
- Makarenko, A. S. Pedahohichna poema. Kyiv : Radianska shkola, 1973. 508 s. [Pedagogical poem]. Kiev: Soviet School, 1973. 508 p.
- Osvitni tekhnolohii : navch.-metod. posibnyk / za zah. red. O. M. Piekhoty. Kyiv : «A. S. K.», 2001. 256 s. [Educational technologies: teaching method. manual] / for the general ed. O. M. Piekhoty. Kiev: «A. S. K.», 2001. 256 p.
- Plyhyn, A. A. Lychnostno-oryentyrovannoe obrazovanye : ystoryia y praktyka : monohrafiia. Moskva : «KSP+», 2003. 432 s. [Person-oriented education: history and practice: monograph]. Moscow: KSP +, 2003. 432 p.
- Podolska, Ye.A., Lykhvar, V. D., Ivanova & K. A. Kulturolohiia : navch. posib. Kyiv : Tsentr navch. literatury, 2003. 288 s. [Culturology: tutorial]. Kyiv: Training Center Literature, 2003. 288 p.

- Sytchenko, A. L. Navchalno-tekhnologichna kontsepsiia literaturnoho analizu : monohrafiia. Kyiv : Lenvit, 2004. 304 s. [Educational and technological concept of literary analysis: monograph]. Kyiv: Lenvit, 2004. 304 p.
- Soldatenko, M. M. Teoriia i praktyka samostiinoi piznavalnoi diialnosti : monohrafiia. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2006. 198 s. [Theory and practice of independent cognitive activity: a monograph]. Kyiv: Publishing House of MP Dragomanov NPU, 2006. 198 p.
- Shuliar, V. I. Suchasnyi urok ukrainskoi literatury : monohrafiia. Mykolaiv : Iion, 2014. 553 s. [Modern lesson in Ukrainian literature]: monograph. Mykolaiv: Iion, 2014. 553 p.
- Ukrainska literatura. 5-9 klasy : prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. Kyiv : MON Ukrainy, 2017. 82 s. [Ukrainian Literature. Grades 5-9: program for general education institutions]. Kyiv: MES of Ukraine, 2017. 82 p.
- Ulishchenko, V. V. Teoriia i praktyka intersubiektnoho navchannia ukrainskoi literatury v shkoli: monohrafiia. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. 398 s. [Theory and Practice of Intersubject Learning in Ukrainian Literature at School: Monograph]. Kyiv: MP Dragomanov NPU, 2011. 398 p.
- Iatsenko, T. O. Tendentsii rozvytku metodyky navchannia ukrainskoi literatury v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh (druha polovyna KhKh – pochatok KhKh1 stolittia) : monohrafiia. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2016. 360 s. [Trends in the development of teaching methods of Ukrainian literature in secondary schools (second half of the twentieth - early twentieth century)]: a monograph. Kyiv: Pedagogical Thought, 2016. 360 p.

Анатолий Ситченко, доктор педагогических наук,
профессор кафедры украинского языка и литературы,
Николаевский национальный университет имени В. О. Сухомлинского,
ул. Никольская , 24, Николаев, Украина, sital50mnu@gmail.com

ЛИТЕРАТУРНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ШКОЛЬНИКОВ И ВЫЗОВЫ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье освещаются вопросы практической реализации компетентностного обучения украинской литературы. Анализируются философские и педагогические исследования, современные возможности моделированного обучения, важной формой которого являются учебные технологии, вполне приемлемые в процессе литературного образования.

Повышение эффективности обучения литературе в условиях технологизированного педагогического процесса связывается в исследовании с формированием способов умственной работы, которые дают ученику возможность самостоятельно критически осмысливать прочитанное произведение, аргументировано его интерпретировать, не только воспринимать авторские, но и создавать собственные смыслы, что делает их действия лично значимыми. Акцентируется процедурный аспект проблемы

компетентностного обучения литературе, направленного на формирование знающего и умелого, культурного читателя-школьника, его ценностных ориентаций.

Утверждается, что особенности художественной литературы, как и ее изучения в школе, обуславливают положительное влияние на равновесие технократического и гуманистического факторов современного образования, поскольку произведения искусства слова имеют не только компетентностный потенциал, но и эстетические качества и возможности, нравственно-этические образцы человеческого поведения.

В то же время в статье указывается на определенные риски, связанные с рядом трудностей, которые возникают на пути реформирования современной школы на основе компетентностного подхода. Автор обращает внимание на противоречия между компетентностью и нравственностью; достижениями отечественной педагогики и внедрением зарубежных моделей образования; знаниями, умениями и представлениями, убеждениями; субъектным опытом школьников и их учебной деятельностью, которые обостряют проблемы реформирования школы, реализации компетентностного подхода, лично ориентированного образования, убеждают в то же время в пользу технологизации образования.

Речь идет прежде всего о необходимости уравнивания деловых качеств профессионала с его нравственными ценностями; условиях реализации зарубежных образовательных идей и проектов на национальной почве; согласовании содержания компетентностей с процессом практического развития.

Статья рассчитана на учителей, ученых и студентов.

Ключевые слова: *компетентностное обучение, литературное образование, педагогические риски, учебные технологии, вызовы компетентностного обучения, технологизированный анализ литературного произведения.*

Anatolii Sytchenko, doctor of pedagogical sciences,
Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,
V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiiv National University,
Nikolska street, 24, Mykolaiiv, Ukraine, sital50mnu@gmail.com

LITERARY EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN IN THE CHALLENGES OF COMPETENCE LEARNING

The article covers the issues of practical implementation of competency learning of Ukrainian literature. Philosophical and pedagogical developments on the problem are analyzed, modern possibilities of modeled learning are highlighted, an important form of which is educational technologies, which are quite relevant in the process of literary education.

Improving the effectiveness of learning literature in condition of technological pedagogical process is connected in the study with the formation of ways of mental work

that allow pupils independently critically comprehend the works they have read, interpret them with arguments not only perceive the author, but also produce their own meanings, which makes their actions personal significant. The procedural aspect of the problem of competence learning of literature, aimed at the formation of a knowledgeable and skilled, cultural pupil-reader, his value orientations is emphasized.

It is argued that the peculiarities of fiction and its study in school cause a positive impact on the balance of technocratic and humanistic factors of modern education, as works of art of word have not only competence potential, but also aesthetic qualities and capabilities, moral and ethical patterns of human behavior.

At the same time, the article points out certain risks associated with a number of difficulties that arise in reforming the modern school on the basis of a competency-based approach. The author draws attention to the contradictions between competence and morality; developments in domestic pedagogy and the introduction of foreign models of education; knowledge and skills and ideas and beliefs, the subjective experience of pupils and their educational activities, which exacerbate the problems of school reform, the implementation of a competency-based approach, personality-oriented learning, convince of the need for technologicalization of education.

It is first of all about the need to balance the business qualities of a competent specialist with his moral qualities; conditions for transferring foreign educational ideas and projects to the national base; achieving the unity of knowledge, skills and beliefs of the subject of activity; coordination of the content of competencies with the process of their practical implementation.

The article is intended for teachers, scientists and students.

Keywords: *competence training, literary education, pedagogical risks, educational technologies, challenges of competence learning, technological analysis of the work.*

Стаття надійшла до редакції 30.01.2020

Прийнято до друку 28.05 .2020